

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

7-son (5-jild)
2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 7 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Норов Шухрат Сувонович</i> МОЛОДЁЖНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ В ИНТЕГРАЦИИ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ НА ПРИМЕРЕ ЗАРАФШАНСКОГО ОАЗИСА	9-14
<i>Nazirxo'jayev Muhammadalixo'ja Qosimxo'jayevich</i> 1945-1950-YILLARDA ANDIJON VA FARG'ONA VILOYATLARIDA HARBIY ASIRLARINING QURILISH VA XALQ XO'JALIGI ISHLARIGA JALB ETILISHI TARIXIDAN	15-22
<i>Xujaniyazov Uktam Eshbaevich</i> QORAQALPOG'ISTON DAVRIY MATBUOTINING MUSTAQILLIK YILLARIDAGI RIVOJLANISH TENDENSIYALARI (1991-2018).....	23-27
<i>Toirjonova Ruxsora Shaxobiddinovna</i> SOVET DAVRIDA VAQF MULKLARI TAQDIRI VA DINIY MUASSASALARGA BO'LGAN MUNOSABAT	28-31
<i>Aytmuratova Janilsin, Quvvatova Charos</i> THE ROLE OF THE JADIDS IN THE DEVELOPMENT OF NATIONAL PUBLIC EDUCATION, LITERATURE, AND ART	32-36
<i>Rahimova Zeboxon O'ktam qizi</i> XORAZM HUDUDIDAGI TARIXIY QAL'ALAR REKONSTRUKSIYASIDA 3D MODELLASHTIRISH TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	37-42
<i>Aytmuratov Jalgas, Doshniyazov Raxat</i> QORAQALPOG'ISTON SAN'ATINING TARAQQIYOTIDA TASVIRIY SAN'ATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH MANBALARI	43-49

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA SANOATNI RIVOJLANISHI VA AGLOMERATSIYALARNI SHAKLLANISH JARAYONLARI	50-57
<i>Amonov Mehridin Oromiddinovich</i> TADBIRKORLIK FAOLIYATINI BOSHQARISHDAGI RAHBARLIK USLUBLARI	58-63
<i>Shukurov Ikrom Abdurashitovich</i> TURIZM SOHASINING RIVOJLANISHIDA TURISTIK FIRMA VA TASHKILOTLAR TOMONIDAN SOTILGAN SAYYOHLIK YO'LLANMALARINING TA'SIRINI TAHLIL ETISH	64-69

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Karimbayeva Salomatxon, Mirzaxmedov Abdurashid</i> IJTIMOIY TOLERANTLIKKKA TA'RIF	70-74
<i>Qayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUN IQLIMLAR NAZARIYASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY TAHLILI.....	75-78
<i>Bekpo'latov Ulug'bek Rahmatulla o'g'li</i> SIMMETRIYA VA ASIMMETRIYA BIRLIGI KONTEKSTIDA "O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASIDAGI G'OYALARNING IJTIMOIIY FALSAFIY TAHLILI	79-85

<i>Kubatov Shahobjon</i> 2016-2024-YILLARDA O'ZBEK JAMIYATI TAFAKKURIDA DAVLATNING IJTIMOIIY FUNKSIYALARI TAHLILI	86-96
<i>Abduraxmonov Is'haq, Jurayeva Rayxona</i> YOSHLARDA AXBOROT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI	97-100
<i>Raximova Yulduz Dilmurod qizi</i> ISLOM FALSAFASIDA INSON TALQINI	101-104
<i>Achilov Firdavs Nasritdin o'g'li</i> YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARI MA'NAVIIY QIYOFASINI YUKSALTIRISHDA MAHMUDXO'JA BEHBUDIY TA'LIMOTINING AHAMIYATI	105-108
<i>Mansurov Abdulaziz Akbarjonovich</i> DEMOGRAFIK JARAYONLAR, MIGRATSIYA VA URBANIZATSIYANING MADANIYATLARARO DIALOGGA TA'SIRI.....	109-113
<i>Хамдамов Бехзод Хабибович</i> ФИЛОСОФИЯ ЛИЧНОСТИ И СУДЬБЫ В «БОБУРНАМЕ»	114-118

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Mamadaliyeva Naibaxon, Mamadaliyeva Odinaxon</i> DAVLAT TILIDA SIFAT VA SERTIFIKATLASH ATAMALARI IZOHLI LUG'ATINI YARATISH ZARURATI	119-125
<i>Алиева Эльвина, Расулова Дилбар</i> ИЗУЧЕНИЕ КОНВЕРГЕНЦИИ ЯЗЫКОВЫХ СРЕДСТВ НА МАТЕРИАЛЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПРОЗАИЧЕСКОГО ТЕКСТА	126-134
<i>Eshboyev Qahramon Bakir o'g'li</i> LEKSIKOGRAFIYADA DARAJALANISH QONUNIYATINING ILMIY-AMALIY AHAMIYATI	135-144
<i>Qodirova Barno Ibragimovna</i> O'ZBEK FILOLOGIK TERMINOLOGIYASIDA -IZM QO'SHIMCHASINING ETIMOLOGIK VA MORFOLOGIK TAHLILI	145-149
<i>Tursinbaev Ilham Po'latbay o'g'li</i> BOLALAR ADABIYOTIDA POEMANING JANRIY XUSUSIYATLARI	150-154
<i>Abdurahmonova Farangiz, Xudoymurodova Xurriyat</i> "SAG'RI TERI TILSIMI" FALSAFIY ROMANIDA BOSH QAHRAMON TAQDIRINING BADIY TALQINI	155-158

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Yunusov Xaydarali Muratovich</i> YEVROPA ITTIFOQI HUQUQINING ASOSIY PRINSIPLARI	159-168
<i>Zokirov Sherzod</i> O'ZBEK XONLIKLARIDA INSON HUQUQLARINING TA'MINLANISHI: FUQAROLAR MUHOJIRATLARI BILAN ISHLASH VA U BO'YICHA NAZORATNI AMALGA OSHIRISH MISOLIDA	169-176
<i>Жураев Шерзод Юлдашевич</i> ПРИМЕНЕНИЯ ПРИНЦИПА ЗАЩИТЫ ДОВЕРИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА	177-185

<i>Maxamatov Maxmud Maxamataminovich</i> INSON HUQUQLARIDAN CHEKINISHNI XALQARO STANDARTLARDA TARTIBGA SOLINISHI	186-192
<i>Мадаминова Дилафруз, Авазбекова Диёрахон</i> СОПРИКОСНОВЕНИЕ ИСЛАМСКИХ И МЕЖДУНАРОДНЫХ НОРМ В ВОПРОСАХ РОДИТЕЛЬСКИХ ПРАВ И ОПЕКИ НАД РЕБЁНКОМ	193-202
<i>Qudratillayev Jaxongir Zokirjon o'g'li</i> INTERNETDAN FOYDALANISH HUQUQINING TARKIBIY QISMI	203-209
<i>Мукумов Бобур Мелибой угли</i> ОЦЕНКА РЕГУЛИРУЮЩЕГО ВОЗДЕЙСТВИЯ И ОБЩЕСТВЕННАЯ ЭКСПЕРТИЗА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ГОСУДАРСТВА, БИЗНЕСА И ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА	210-214
<i>Mamatmurodov Farrux Farxod o'g'li</i> FUNDAMENTAL DIFFERENCES AND ANALYSIS OF THE ORGANIZING PRINCIPLES OF ISLAMIC FINANCE AND TRADITIONAL FINANCE. IN THE EXAMPLE OF ISLAMIC BANKS AND TRADITIONAL BANKS	215-222
<i>Yarlakabov Sherali</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA KADRLAR BILAN ISHLASH HUQUQIY ASOSLARINING NAZARIY JIHATLARI	223-228
<i>Боймурзаев Жасурбек Бахтиярович</i> ЗНАЧЕНИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОПЕРАТИВНЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ В БОРЬБЕ С НАРКОТИКАМИ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	229-234
<i>Xadjiyev Azizbek Kadambayevich</i> “IJTIMOIY ADOLAT” TUSHUNCHASI, MAZMUNI VA TARKIBI VA XALQARO QONUNCHILIK Hujjatlarida tutgan o'rni	235-240
<i>Abulxayrov Rustamxon Ibodullayevich</i> PORTLASHDAN KEYIN KO'ZDAN Kechirish davomida olingan ASHYOVIY DALILLAR BO'YICHA TAYINLANADIGAN PORTLASH-TEKNIK VA PORTLOVCHI MODDALAR EKSPERTIZALARI HAL ETADIGAN MASALALAR	241-249
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Jumaniyozova Muhaiyo Tojiyevna</i> IJTIMOIY-GUMANITAR YO'NALISH PEDAGOGLARI KREATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI.....	250-256
<i>Menglikulov Xayrulla Aliqulovich</i> OLIY O'QUV YURTIDA JISMONIY TARBIYANING TASHKILY SHAKLLARI	257-263
<i>Jurayeva Balxiya Farxod qizi</i> ROBOTOTEXNIKA DARSLARIDA STEAM – TA'LIM YONDASHUVINING AHAMIYATI	264-270
<i>Nasritdinova Madina Nurullayevna</i> ARTPEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK PEDAGOGLARNING BADIIY-IJODIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHGA DOIR TAJRIBA-SINOV ISHLARI NATIJALARI TAHLILI VA SAMARADORLIK DARAJASI	271-275
<i>Charshanbiyev Namaz Maxmatmurodovich</i> KASBIY TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUV JARAYONINI RAQAMLI TA'LIM PLATFORMALAR ASOSIDA TASHKIL ETISH METODIKASI	276-281

Received: 16 June 2025

Accepted: 5 July 2025

Published: 15 July 2025

Article / Original Paper

THE CONCEPT, CONTENT AND COMPOSITION OF "SOCIAL JUSTICE" AND ITS PLACE IN INTERNATIONAL LEGAL DOCUMENTS

Khadjiev Azizbek Kadambaevich

Independent applicant of the National Center of the
Republic of Uzbekistan for Human Rights

Abstract. The article highlights the role of social justice as a factor in ensuring the well-being of peoples and societies, and the essence of this principle as a concept of primary importance in the period of reforms of the New Republic of Uzbekistan, and as a concept that should be given primary attention in ensuring the primacy of law in public administration.

Keywords: social justice, Inauguration, interethnic harmony, International Labor Organization, UN General Assembly resolution, World Day of Social Justice.

"IJTIMOIY ADOLAT" TUSHUNCHASI, MAZMUNI VA TARKIBI VA XALQARO QONUNCHILIK Hujjatlarda tutgan o'рни

Xadjiyev Azizbek Kadambayevich

Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi

Milliy markazining mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: hodjievazizbek559@gamil.com

Annotatsiya. Maqolada ijtimoiy adolat xalqlar va jamiyatlar o'rtasida xalqlar farovonligini ta'minlash omili sifatidagi o'рни va bu tamoyilni Yangi O'zbekiston Respublikasi islohotlar davrida asosiy ahamiyat kasb etuvchi tushuncha ekanligi, va davlat boshqaruvida huquqning ustuvorligini ta'minlashda asosiy e'tibor qaratish kerak bo'lgan tushuncha sifatida mazmun – mohiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy adolat, Inauguratsiya, millatlararo totuvlik, Xalqaro mehnat tashkiloti, BMT Bosh Assambleyasi rezolyutsiyasi, Butunjahon ijtimoiy adolat kuni.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I7Y2025N35>

Bugungi kunda Yangi O'zbekistonda adolatli jamiyatni barpo etishga yo'naltirilgan global islohot jarayonlari olib borilmoqda. Ushbu jarayonlar salmoqli natijalar bilan yakun topishi uchun muayyan huquqiy, siyosiy dastur bo'lishi kerak, albatta. Bunday dastur 2023-yilning 14-iyul kuni O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga saylangan Sh.M.Mirziyoyevning inauguratsiya marosimida ma'lum qilingani yaxshi ma'lum. Prezident "Kelgusi davr O'zbekiston uchun siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy-gumanitar sohalarida chuqur, burilishlar va ulkan o'zgarishlar davri bo'ladi", deb ta'kidladi. Bundan tashqari "Konstitutsiyaga muvofiq, O'zbekiston millati, tili va dinidan qat'i nazar, har bir fuqaro erkin, tinch va farovon hayot kechiradigan ijtimoiy davlatga aylantirilishi e'lon qilindi".

Darhaqiqat, har qanday jiddiy ahamiyatga molik dasturni ro'yobga chiqarish masalasi milliy hamjihatlikni mustahkamlashni ham taqozo qiladi. Jamiyatda ijtimoiy adolat tamoyilini qaror toptirish borasidagi asosiy vazifamiz – bu adolatli qonunlar qabul qilishdan iborat".[1]

Aynan, ijtimoiy adolat mamlakat va davlatlar o'rtasidagi tinch va farovon hayotning asosiy tamoyilidir. Ijtimoiy adolat tamoyillari odamlarning yoshi, irqi, millati, dini, madaniyati va nogironligi sababli yuzaga keladigan to'siqlarni bartaraf etishga qaratilgan. Xalqaro hamjamiyat ijtimoiy taraqqiyot va adolatga barcha inson huquqlari va asosiy erkinliklari hurmat qilingan sharoitda erishish mumkinligini tan oladi. Savdo, sarmoya va kapital oqimlari orqali globallashuv va o'zaro bog'liqlik, shuningdek, texnologiya, jumladan, axborot texnologiyalari sohasidagi yutuqlar butun dunyo bo'ylab global iqtisodiy o'sish, tiklanish va turmush darajasini oshirish uchun yangi imkoniyatlar ochmoqda. Xalqaro mehnat tashkilotining (XMT) Ijtimoiy adolat to'g'risidagi deklaratsiyasining qabul qilinishi ijtimoiy adolatga sadoqatning namunasidir. Deklaratsiya bandlik, ijtimoiy himoya, ijtimoiy muloqot hamda mehnatdagi asosiy tamoyillar va huquqlar orqali barcha uchun adolatli natijalarni kafolatlashga qaratilgan. XMTning Ijtimoiy adolat to'g'risidagi deklaratsiyasi 1944-yildagi Filadelfiya deklaratsiyasi va 1998-yilgi Mehnat sohasidagi asosiy tamoyillar va huquqlar to'g'risidagi deklaratsiyada belgilangan tamoyillarni aks ettiradi.

Ijtimoiy adolat munozarali tushunchadir. Bugungi kunda ijtimoiy adolat deganda qonun oldida tenglik, ijtimoiy ta'minot va mamlakat aholisining hayotiy ehtiyojlarini ta'minlash deb ham tushunish mumkin.

Ijtimoiy adolat tamoyillari ko'pincha davlatning asosiy hujjati — Konstitutsiyada o'z ifodasini topgan. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ham shu kabi moddalar, masalan, 8-moddasida "O'zbekiston xalqi, millatidan qat'i nazar, O'zbekiston Respublikasining fuqarosidir", 14-moddasida "Davlat o'z faoliyatini inson va jamiyat farovonligi manfaatlarini ko'zlab, ijtimoiy adolat va qonuniylik tamoyillari asosida quradi". Bu O'zbekistonda ijtimoiy adolat tamoyillari qonuniy mustahkamlanganini yana bir bor isbotlaydi.

Yangi O'zbekistonda asosiy konstitutsiyaviy tamoyil ijtimoiy adolatni qaror toptirishda olib borilayotgan islohotlarni uchta guruhga ajratish mumkin.

Birinchidan, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar kabi ne'matlarni taqsimlashdagi davlatning majburiyati. O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasining hamda "O'zbekiston- 2030" strategiyasining qabul qilinishi mamlakat tarixida yangi davr- ulkan ijtimoiy o'zgarishlar va innovatsiyalar davrini boshlab berdi. Biroq, muvaffaqiyat kaliti nafaqat keng strategik rejalarni ishlab chiqish, balki ularni amaliy amalga oshirishdir.

Shu bois, O'zbekiston tomonidan ulkan rejalarni amalga oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan aniq qadamlarga to'xtalib, erishilgan natijalar va muvaffaqiyatlarni ko'rib chiqamiz. Darhaqiqat, strategiya qabul qilinganidan buyon O'zbekiston hukumati uni amalga oshirish ustida faol ish olib bormoqda.

Ta'limni modernizatsiya qilish, sog'liqni saqlash tizimini isloh qilish, ijtimoiy himoyani kuchaytirish va madaniy merosni asrab-avaylash kabi yo'nalishlarda turli dastur va tashabbuslar amalga oshirildi.

Ta'lim sohasida zamonaviy ta'lim standartlarini joriy etish, o'quv dasturlarini yangilash va ta'lim muassasalari infratuzilmasiga sarmoya kiritish asosiy chora-tadbirlar bo'ldi. Sog'liqni saqlash sohasida so'nggi yillarda klinikalarni modernizatsiya qilish, kadrlar tayyorlash va sifatli tibbiy xizmat ko'rsatish uchun yangi texnologiyalarni joriy etishga asosiy e'tibor qaratilmoqda. "Konstitutsiyaviy adolat tamoyilini amalda ta'minlash borasida ham ulkan ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, "Obod qishloq" dasturi amalga oshirilishi tufayli qishloq aholisining

yashash sharoitlari yaxshilanmoqda. Kambag'allikni qisqartirish maqsadida ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning yangi samarali mexanizmlari joriy etilyapti. Mamlakatimizda ijtimoiy muammolarni bartaraf etish maqsadida joriy etilgan "temir daftar", "ayollar daftari", "yoshlar daftari", "mahallabay" va "xonadonbay" ishlash tizimlari dastlabki ijobiy natijasini berayotganini ta'kidlash lozim. Ayniqsa, faxriylarimiz, xotin-qizlar, yoshlar, aholining yordamga muhtoj qatlamlarining huquq va manfaatini ta'minlashga alohida e'tibor qaratilmoqda".[2]

Ijtimoiy himoyani kuchaytirish doirasida aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari takomillashtirildi, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini qo'llab-quvvatlash dasturlari joriy etildi, bandlikka ko'maklashish va qashshoqlikni kamaytirish bo'yicha strategiyalar ishlab chiqildi.

Ikkinchidan, inson sha'ni, qadr-qimmatini himoya qilish orqali ijtimoiy adolatni ta'minlash. "Davlatimiz rahbari ta'rifiga ko'ra, inson qadri — mamlakatning har bir fuqarosi uchun tinch va xavfsiz hayot, fundamental huquq va erkinliklar, malakali tibbiy xizmat, sifatli ta'lim, kuchli va manzilli ijtimoiy himoya hamda sog'lom ekologik muhit ta'minlanishini, munosib turmush sharoiti va zamonaviy infratuzilmaning bosqichma-bosqich yaratilishini anglatadi"

Bugungi kunda inson qadr-qimmatini, uning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ta'minlash g'oyasi davlatimizning butun ichki va tashqi siyosatining tamal toshiga, Yangi O'zbekistonda olib borilayotgan demokratik islohotlarning eng muhim harakatlantiruvchi kuchiga hamda ushbu ezgu sa'y-harakatlarni o'zaro bog'lab turuvchi muhim omilga aylandi.

O'tgan davrda Konstitutsiyaga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalarni tahlil qilsak, bu o'zgartirish va qo'shimchalar ijtimoiy hayotni, davlat qurilishi va boshqaruvini yanada demokratlashtirishga, fuqarolik jamiyati institutlarining faoliyatini kuchaytirishga qaratilganligini ko'ramiz.

Mukammal Konstitutsiyani qabul qilish masalani bir tomoni. Lekin uni faqat qabul qilib qo'yib, normalarini ta'minlanishini samarali choralari ko'rilmasa kutilgan natija chiqmaydi, albatta. Oxirgi yillarda amalga oshirilayotgan ta'lim², tibbiyot (sohaga bosqichma-bosqich tibbiy sug'urta tizimini joriy etish, tibbiy xizmatlar bozorida zamonaviy raqobat muhitini yaratish, shu asosda aholining kafolatlangan va sifatli tibbiy yordam olish imkoniyatlarini kengaytirish)¹, odil sudlov sohasini takomillashtirish ("Inson qadri uchun" g'oyasi asosida chinakam adolatli sud tizimini shakllantirish hamda uning faoliyatini xalq manfaati va inson qadr-qimmatini samarali himoya qilishga yo'naltirish)².

Uchinchidan, har kim uchun teng imkoniyatlar yaratish. «Tahlillarga ko'ra, iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida ayollarning erkaklar bilan teng ishtiroki ta'minlansa, jahon yalpi ichki mahsuloti hajmi 26 foizga o'sadi. Dunyo miqyosida ayol deputatlarning ulushi 1995 yildagi 11,3 foizdan joriy yilga kelib 27,2 foizga ko'tarilgani albatta quvonarli holdir».

«Bizning tashabbusimiz bilan ilgari surilayotgan Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining «Osiyo xotin-qizlarining ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy-huquqiy va madaniy-gumanitar faolligini oshirish to'g'risida»gi rezolyutsiyasini qo'llab-quvvatlashingizga umid qilaman».

Taniqli siyosiy faylasuf Djon Roulz jamiyat institutlarining o'zaro hamkorligining samaradorligini belgilash uchun ijtimoiy shartnoma nazariyasini ilgari surgan. Uning fikricha

har yaxshi jamiyat tomonidan kafolatlanishi kerak bo'lgan erkinlikning asoslari bu: vijdon erkinligi; siyosiy erkinlik (ya'ni vakillik demokratiyasi, so'z va matbuot erkinligi); shaxs uchun zarur bo'lgan boshqa erkinlik (qo'llikdan ozod bo'lish, erkin harakatlanish, erkin kasb tanlash), qonunda belgilangan boshqa huquq va erkinliklar.

O'zaro ishonchning ijtimoiy ahamiyati Stenforddagi Demokratiya, taraqqiyot va huquq ustuvorligi masalalari bo'yicha Markazning katta ilmiy xodimi Frensis Fukuyamaning "Ishonch: ijtimoiy fazilatlar va farovonlik sari yo'l" nomli kitobida ayniqsa yorqin ochib berilgan.[3; 34-b]

Ijtimoiy normalar turli ko'rinishlarga ega bo'ladi. Jumladan, u jamiyat a'zolari uchun umumiy bo'lgan xulq-atvor normalari, huquqiy normalar, diniy normalar, estetik normalar, urf-odat, marosim va an'analar, korporativ normalar sifatida namoyon bo'ladi. Qanday ko'rinishda namoyon bo'lmasin, kishilarni birlashtiruvchi va hamkorlikka chorlovchi omil vazifasini o'taydi. Binobarin, uni ijtimoiy adolatning navbatdagi elementi sifatida e'tirof etish mumkin.

Shaxslararo hamkorlik jamiyat a'zolari uchun umumiy bo'lgan qadriyatlarning mavjud bo'lishini taqozo qiladi. "Qadriyat — voqelikdagi muayyan hodisalarning umumbashariy, umuminsoniy, ijtimoiy-axloqiy, madaniy-ma'naviy ahamiyatini ko'rsatish uchun qo'llanadigan falsafiy-sotsiologik va aksiologik tushunchadir".[4;646-b] Qadriyatlarning umuminsoniy, milliy va shaxsiy qadriyatlar kabi turlari mavjud. Ularning butun bashariyatga tegishli bo'lgan qismi umuminsoniy qadriyat deyilishi bizga ma'lum.

Bundan tashqari, "shunday qadriyatlar xam mavjudki, ular muayyan millat, elat va xalq hayoti, turmush tarzi, ularning o'tmishi, kelajagi va yashayotgan ijtimoiy muhiti bilan bog'liqdir. Ularni milliy qadriyatlar deyiladi".[5; 646-b]

Shunday qilib, ijtimoiy adolat tarkibi quyidagi elementlarni o'z ichiga oladi: a) shaxslararo hamkorlik; b) o'zaro ishonch; v) ijtimoiy normalar; g) jamiyat a'zolari uchun umumiy bo'lgan qadriyatlar. Ushbu elementlarning shakllanganligi darajasi jamiyat ijtimoiy adolatining salmog'ini, hajmini belgilaydi. Salmoqli ijtimoiy adolat barqarorlik omili, taraqqiyot manbai, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy xavfsizlikni ta'minlashning muhim shartidir.

Ijtimoiy adolat — o'zgarmas fenomen emas. U qator tabiiy, tarixiy, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy-huquqiy, ma'naviy omillar ta'sirida shakllana boradi. Xususan, jamiyatdagi har qanday ijtimoiy aloqalar mavjud tabiiy shart- sharoitlardan kelib chiqadi. Bu aloqalarning o'ziga xos ko'rinishi bo'lgan shaxsiy hamkorlik haqida ham shunday deyish mumkin. Turli tabiiy shart-sharoitlarda umrguzaronlik qilayotgan xalqlar turmushida shaxsiy hamkorlikning turlicha shakllari rivoj topadi. Xulq-atvor normalari, huquqiy normalar, diniy normalar, estetik normalar, urf-odat, marosim va an'analar, korporativ normalar, jamiyat a'zolari uchun umumiy bo'lgan qadriyatlar shakllanishining dastlabki asosi ham tabiiy shart-sharoitlar bilan bog'liq.

Ijtimoiy adolatni rivoj toptirish strategik ahamiyatga ega. Buni quyidagilarda ko'rish mumkin:

Birinchidan, yuksak darajada rivojlangan ijtimoiy adolat jamiyatda hukm surayotgan iqtisodiy tizim samaradorligini oshiradi. U eng avvalo mehnat jarayonining asosiy subyekti hisoblanadigan insonning imkoniyatlarini kengaytiradi. Ijtimoiy adolat iqtisodiy jarayonlarga jalb etilgan kishilarning ishlab chiqarish vositalariga munosabatini o'zgartiradi. Shaxslararo hamkorlik, o'zaro ishonch, ijtimoiy norma va qadriyatlarning rivoj topishi ishlab chiqarish munosabatlari xarakteriga ham jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy adolatning iqtisodiyotga ta'siri ayniqsa ijtimoiy islohotlar davrida yorqin namoyon bo'ladi. Bu davrda u fuqarolarni iqtisodiy

taraqqiyot maqsadlari atrofida birlashtirishning, salmoqli islohot dasturlarini amalga oshirishning manbasi vazifasini o'taydi.

Ikkinchidan, yuksak darajada rivojlangan ijtimoiy adolat jamiyatda hukm surayotgan siyosiy tizim barqarorligini ta'minlaydi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 13-moddasi "O'zbekiston Respublikasida demokratiya umuminsoniy prinsiplarga asoslanadi, ularga ko'ra inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadr-qimmati va boshqa ajralmas huquqlari oliy qadriyat hisoblanadi. Demokratik huquq va erkinliklar Konstitutsiya va qonunlar bilan himoya qilinadi" hamda 14-moddasi "Davlat o'z faoliyatini inson farovonligini va jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlash maqsadida qonuniylik, ijtimoiy adolat va birdamlik prinsiplari asosida amalga oshiradi" kabi muhim qoidalar o'z o'rnini topgan. Binobarin, davlat hokimiyatining, jamiyat siyosiy tizimining barqarorligi ana shu manbaning mustahkamligi darajasiga bog'lik. Xalq, jamiyat qudrati esa aynan shaxslararo hamkorlik, o'zaro ishonch, ijtimoiy norma va qadriyatlar rivoji bilan ta'minlanadi. Rivojlangan mamlakatlar tajribasidan ko'rinib turibdiki, yuksak ijtimoiy adolat mavjud bo'lgan jamiyatlardagina siyosiy tizim ham demokratik xarakterga ega bo'ladi.

Uchinchidan, ijtimoiy adolat ijtimoiy farovonlik mezonlarining rivojlanishiga zamin yaratadi. Ma'lumki, jamiyatning farovonligi darajasini ifodalovchi qator ko'rsatkichlar mavjud. Bu ko'rsatkichlar turkumiga fuqarolarning o'z turmushi sifatidan roziligi darajasini, jamiyatda o'rta sinf vakillarining miqdorini, kambag'allik me'yorini, jinoyatchilik darajasini va shu kabi boshqa mezonlarni kiritish mumkin. Shaxslararo hamkorlikning maqbul shakllari qaror topgan, fuqarolarning bir-biriga ishonchi mustahkam bo'lgan, ijtimoiy normalarga qat'iy rioya etiladigan, umume'tirof etilgan qadriyatlar barqaror bo'lgan jamiyatda kishilarning o'z hayotidan roziligi yuqori bo'ladi, o'rta sinf vakillari ko'pchilikni tashkil qilgani bois kambag'allik soni ham kam bo'ladi, jinoyatchilik darajasi pasaya boradi.

To'rtinchidan, ijtimoiy adolat jamiyat a'zolarining ma'naviy yuksalishlari uchun zamin yaratadi. Har qanday jamiyat rivoji nafaqat iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy, balki ma'naviy omillarga ham bog'liqligi bizga yaxshi ma'lum. Biroq jamiyatda shaxslararo hamkorlik hukm surmas ekan, kishilar bir-birlariga ishonmas ekanlar, turfa insonparvar qadriyatlarga amal qilmas ekanlar, shaxs ijtimoiy fazilatlarini va xislatlarini yuksaltirib, qobiliyati va salohiyatini to'laqonli ro'yobga chiqarib bo'lmaydi.

Beshinchidan, biz yuqorida ta'kidlaganimizdek, ijtimoiy adolat milliy hamjihatlikni ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. U rivojlangani sayin millat vakillari o'rtasidagi hamjihatlik va yakdillik, o'zaro hamkorlik va yordam, yagona maqsad yo'lida birgalikda faoliyat ko'rsatish istagi ham mustahkamlana boradi.

Xulosa qiladigan bo'lsak, ijtimoiy adolat milliy hamjihatlikni ta'minlashning eng muhim omillaridan biridir. Ijtimoiy adolat — jamiyat a'zolari o'rtasidagi aloqalarning xarakterini, ularning o'zaro hamkorligi va ishonchi, umumiy ijtimoiy normalar va qadriyatlarga moyilligi darajasini ifodalovchi tushunchadir. Murakkab tarkibga ega mazkur fenomen qator tabiiy, tarixiy, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, ma'naviy omillar ta'sirida shakllana boradi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. «Konstitutsiya – erkin va farovon hayotimiz, mamlakatimizni yanada taraqqiy ettirishning mustahkam poydevoridir». Prezident Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 25 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi. https://constitution.uz/oz/pages/prezident_maruzasi_25yil

2. А.Х.Саидов. Янги Ўзбекистонни барпо этиш йўлида. <https://parliament.gov.uz/oz/articles/616.11.01.2023>
3. Ҳайдаров М. Т. Ижтимоий ҳамкорликнинг назарий асослари.// Иктисодиёт ва молия, 2014, №8. Б-34
4. Назаров К. Жаҳон фалсафаси комуси. Иккинчи жилд.- Т.: Узб.файл. миллий жам. нашр.- Маънавият, 2019.- Б.646.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).